

VAN EEN ANCIEN REGIME NAAR EEN E-NOTARIAAT

door

L. WEYTS

Buitengewoon hoogleraar K.U.Leuven
Notaris te Mechelen

I. Algemeen

1. Een terugblik op het notariaat moeten schrijven voor het laatste derde deel van het 2de millennium komt mij in alle bescheidenheid gelegen. Als notarieel student, stagiair, docent en practicus (van '64 tot nu) heb ik dit stuk van deze eeuw van A tot Z meegemaakt. Graag pen ik dan ook mijn ervaringen neer over die laatste dertig jaar Notariaat in België.

Als ik schrijf dat er ontzettend veel is veranderd in deze periode, verwondert dit U niet. Ook de maatschappij is ongelooflijk gewijzigd. Meer wellicht dan in al de vorige eeuwen samen. De bevolking is meer verstedelijkt of wonend in de rand ervan(1). Zij is meer wedde-trekkend geworden en minder zelfstandig(2). De wereld is veel geleerder geworden(3). Alles is daardoor des te sterker gereglementeerd(4). Wij zijn in een zeer technische geïnfomatiseerde maatschappij beland (nr. 6). Veel is ook zeer economisch geworden; zaken krijgen een verkoopwaarde, waar zij dat vroeger niet hadden(5). Roerende waarden nemen erg in belang toe(6). Wij zijn daarbij in een geïnternationaliseerde wereld terechtgekomen(7) met een groeiën-

(1) Er zouden nog slechts een 100.000 landbouwers bestaan op een actieve bevolking van 3.000.000. Pacht is daardoor o.m. minder belangrijk geworden.

(2) Het gevolg is dat er minder en minder mensen zijn met verantwoordelijkheidszin. De meesten willen alles voor hen geregeld zien.

(3) Iedereen is van alles meer dan vroeger op de hoogte.

(4) Dit gaat gepaard met meer formalismes. Er is een overvloed aan wetten en reglementen ontstaan, 20.000 blz. papier ieder jaar.

(5) B.v. goodwill, een voorkeurrecht, de „*pas de porte*”. Er ontstaan ook nieuwe rechten, die een waarde krijgen: het recht van de pachter, het recht op de gezinswoning, het recht om een onderneming voort te zetten, enz..

(6) Aandelen, een handelszaak.

(7) Invoering van de Euro. Invloed van de Europese richtlijnen op het vennootschapsrecht, het E.E.S.V., de abusieve clausules, de witwas. Internationaal: het internationaal testament, invloed van het angelsaksische op ons recht (de trust).

de aandacht voor de consument(8) en een dalend respect voor de traditionele vrije beroeper. Wie niet efficiënt werkt, moet eruit. En er is zo veel meer(9).

Toch heeft dit tweede oudste beroep ter wereld zich wonderwel aangepast aan de eisen van de veranderde maatschappij. Pitlo schrijft dat het notariaat een elastisch ambt is(10). Het heeft zich voortdurend kunnen aanpassen. Mocht het dat niet hebben gekund, dan ware het al lang een dood ambt geweest(11). En dat is het niet. Integendeel. Het is meer dan ooit springlevend.

Laten wij dit onder verscheidene facetten bekijken. Objectief. Niet te rooskleurig voorgesteld.

II. De notariële akte

2. Alleen al de taal en de stijl van de notariële akte zijn er bijzonder op vooruit gegaan. Mede door de A.M.R. modellen(12) en de inzet van de Kon. Fed. Belg. Not. om verzorgde akten op te maken, hanteren de meeste notarissen thans lees- en verstaanbare akten. Zij zijn beter ingedeeld dan vroeger en van titels voorzien. Het initiatief van bepaalde notariële studiedagen(13) heeft daar zeker toe bijgedragen. De goede en minder goede clausules werden in volle zalen gescreend; veel verbetering is er alzo uit de bus gekomen. Thans werkt de federatie aan een ideaal koopakte-model. Na dit te prijzen initiatief kunnen er andere volgen.

3. Het besef dat de notariële akte een hogere bewijswaarde(14) heeft en een evidente uitvoerbare kracht(15) is thans buiten elke discussie.

(8) Zij die de beste service kunnen bieden aan de laagste kostprijs zullen uiteindelijk overleven: E. DECKERS, „1992: symfonie van de notariële perestroïka”, *Notarius* 1989, 249; *idem*, „Kan een instelling de tijd trotseren?”, *Notarius* 1993, 113.

(9) J. DEMBLON, „Le notariat et ses perspectives pour répondre aux exigences individuelles et collectives” in *Le Notariat: profession de tradition et d’avenir*, Brussel, Kon. Fed. Belg. Not., 1984, 73 e.v.

(10) A. PITLO, „Het elastisch ambt”, *W.P.N.R.* 1942, nr. 3765, 6.

(11) A. VAN VELTEN, *Het Notariaat: inderdaad een elastisch ambt*, Amsterdam, Kluwer, 2000, *Ars Notariatus*, 175.

(12) Algemene Modellenverzameling van Story Scientia.

(13) De notariële recyclagedagen, nu genoemd notariële vormingsdagen, zie o.m. het boek omtrent de schenkingsakten.

(14) M. RENARD DECLAIRFAYT, „Force probante et force exécutoire des actes notariés”, *Rep.Not.*, XI, boek VI.

(15) O.m. K. BROECKX, „De uitvoerbare kracht van een notariële akte”, *T.P.R.* 1991, 29.

Dit laatste staat sinds het Cass. arrest van 23 mei 1991 als een paal boven water(16).

Deze twee labels van de notariële akte zetten de consument aan te kiezen voor die akte bij de redactie van contracten, ook waar strikt gezien geen notariële akte vereist is(17).

Spijtig genoeg heeft de wetgever niet altijd deze voordelen van de notariële akte voor ogen gehad. Hij had nochtans dit instrument van de preventieve justitie ten volle kunnen aanwenden. Het biedt zoveel rechtszekerheid en rust tussen de burgers(18). Op die wijze kunnen geschillen gemakkelijker vermeden worden, en de weg naar de rechtbank grotendeels afgesneden. Zo kan men zich daar beter op de ingewikkeldste rechtszaken concentreren en die in een voor een moderne maatschappij redelijk tijdsbestek afwerken.

4. De notariële akte wordt ook bij de lezing anders gepresenteerd dan vroeger.

Het aframmelen van droge teksten „*in speedreading*” zonder veel commentaar, heeft plaatsgemaakt voor een moderne vorm van lezing: letterlijke lezing (met toelichting) van de variabele elementen, de zgn. contractuele bedingen, en toelichting alleen van de informatieve clausules of vaste passages van de akte. Het kan sinds de nieuwe notariswet. Alleen moet de gewoonte nog wat groeien om het zo te doen.

Naar mijn smaak is men wel wat te ver gegaan. Volgens de wet moet te weinig letterlijk worden voorgelezen (lees art. 12 Not.W.): zo ondermeer niet meer bij een koop de beschrijving van het goed, de ingenottreding, de prijs. Begrijp, wie begrijpe kan. M.i. is men te zeer de Hollandse toer opgegaan, waar het cliënteel kritischer is ingesteld en zelf met meer aandacht op voorhand het ontwerp van de akte doorneemt. Onze cliënten staan nog niet zo ver.

Het gevaar bestaat alzo dat te commerciële notarissen een Mc Donald (*drive in*) notariskantoor in het leven roepen, waar alleen nog gelezen wordt wat wettelijk moet en dat is bitter weinig, en de rest toegelicht. M.i. had men de verplichte lezing van alle variabele elementen moeten behouden, kwestie van laatste controle(19).

(16) Cass. 23 mei 1991, *Rev. Not. B.* 1991, 532, noot F. BOUCKAERT.

(17) B.v. bij een regelingsakte bij E.O.T.: K. BRÖECKX, „Perikelen bij de executie van een akte van echtscheiding door onderlinge toestemming”, *E.J.* 1997/2, 19.

(18) E. DECKERS, „Het notariaat: de veerkracht van justitie”, Gent, Mys & Breesch, 1997, 27.

(19) L. WEYTS, „Naar een nieuwe vorm van voorlezing van de notariële akte in België” in *Notariële akte en voorlezing*, Brussel, Bruylant, 1998, 189.

5. Bij de lezing van de akte, maar ook voorafgaand daaraan, en los ook van dat gebeuren, geeft de notaris raad.

Hij adviseert op onpartijdige wijze(20), en doet dit aangepast aan de soort zaak en het soort cliënteel(21). Niet te veel, niet te weinig(22). De zgn. „*Belehrungspflicht*” staat met zoveel woorden in de nieuwe notariswet ingeschreven (art. 9, § 1 derde lid). De notaris is niet langer — hij was dat vroeger al niet — een loutere aktenmaker, maar legt de betekenis en de gevolgen van zijn akte grondig uit, toegesneden op de concrete situatie.

Hij zoekt naar evenwicht tussen alle partijen. Als er manifest tegenstrijdige belangen of duidelijk onevenwichtige bedingen opduiken, zal hij het zeggen (art. 9, § 1). Hij zal zich dus nooit met een cliënt identificeren, in tegenstelling met de advocaat, die partijdig is. Waar een notaris optreedt, mag er in se geen verliezer zijn(23).

Dit raad geven is daarbij onlosmakelijk verbonden met de notariële akte. De cliënt, die vertrouwen heeft in zijn notaris, rekent erop die ook te krijgen. Alzo geeft de notaris aan zijn akte, wat men in het Frans mooi noemt, „*une authentication active*”, authenticiteit met raad.

III. Het notarieel kantoor

6. Het doorsnee notariskantoor heeft qua organisatie ook een hele omwenteling meegemaakt, de laatste dertig jaar.

Het was in 1965 nauwelijks van enige moderne apparatuur voorzien: enkele typmachines en een telefoonaansluiting(24). Meer bood trouwens de markt niet. De eerste computer zou de plaats innemen van een heel bureaumeubel. In netwerk kon men niet staan.

Nu zijn de notariskantoren, gemiddeld genomen van alle juridische beroepen, het sterkst geautomatiseerd. Computers, scanners, E-mail, internet. Het heeft zijn intrede gedaan in de meeste kantoren(25).

(20) E. DECKERS, *Het notariaat: de veerkracht van Justitie*, 18.

(21) W. WILMS, „Het recht op informatie in het verbintenissenrecht. Een grondslagenonderzoek”, *R.W.* 1980-81, 490 e.v.; Gent 15 maart 1994, *R.W.* 1995-96, 1374.

(22) M. GREGOIRE, „Jusqu’où conseiller, assister, informer?” in *Société. Notariat. Université*, Louvain-la Neuve, Cabay, 1986, 165 e.v.

(23) E. DECKERS, *o.c.*, 28.

(24) A. VAN VELTEN, *Het notariaat: inderdaad een elastisch ambt*, 4 en 135.

(25) M. STORME, „Het Notariaat aan de vooravond van het derde millenium: Renaissance en Revolte”, *Notarius* 1997, 17.

Deze zijn op weg, niet alleen met de nationale beroepsorganisatie maar ook met alle overheidsdiensten(26), langs die moderne kanalen permanent in verbinding te staan. Contact ook met juridische databanken (nationaal en internationaal)(27).

Vragen worden gesteld naar de toekomst van een *paperless office*, en de intrede van de elektronische notariële akte(28) die in het domein van het vennootschapsrecht en ook bij akten die op afstand verleden worden(29), het snelst hun intrede zullen doen.

7. De notariskantoren waren vroeger eenheden op zich. Vele malen heeft men er het wiel weder uitgevonden, zonder dit aan elkaar mede te delen. Er was geen of nauwelijks communicatie(30).

Nu wordt dit anders. Verschillende notarissen communiceren met elkaar langs E-mail. De aanwezige kennis in de kantoren wordt stilaan bereikbaar voor iedereen. Leidende notarissen delen hun knowhow mede aan collega's. Dit naast de zovele andere communicatievormen omtrent nieuw recht, op het getouw gezet door de Kon. Fed. Belg. Notariaat. Het Notariaat „*an sich*” wordt er beter van. De solidariteit groeit. En dit is ook nodig gezien de groeiende complexiteit van ons notarieel recht.

8. De notaris van dertig jaar terug kon samen met zijn klerk de gehele notariële materie nog min of meer beheersen. Men had toen — zo zei men — een grote algemene kennis. Dit algemeen inzicht wordt met de maand moeilijker haalbaar. Nochtans zou iedere notaris zijn hele vakgebied moeten beheersen, om zijn cliënten goed te kunnen bedienen.

De drang naar specialisatie neemt evenwel toe(31). Het is onmenselijk geworden, alleen al in het notariaat, om alles nog op de voet te volgen. Het zich associëren onder notarissen — de nieuwe notariswet promoot die associatie tussen hen maar ook met de kandidaat-notaris, die op die

(26) Bedoeld wordt rechtstreeks contact met het hypotheekkantoor, kadaster, Stedenbouw, fiscus enz. De rechtszekerheid zal ermee toenemen.

(27) Met Credoc, met de databank van de U.I.N.L. (ONPI).

(28) L. WEYTS, „A room with a view: van de klassieke naar de elektronische notaris”, *Jura Falconis* 1996-97, 65 e.v.; B. VAN OPSTAL, „Is er een notaris op het internet?”, *Not. Fisc. M.* 1998, 139 e.v.

(29) D.w.z. tussen partijen die op afstand van elkaar wonen, en de verplaatsing niet willen maken naar één en hetzelfde notariskantoor. De éne zal bij zijn notaris tekenen b.v. in Oostende en de andere evenzeer bij zijn notaris in Brussel.

(30) A. VAN VELTEN, *o.c.*, 139.

(31) E. DECKERS, *o.c.*, 76.

wijze geassocieerd notaris wordt — zal de noodzaak worden van het derde millennium. De schaalvergroting, die men alom ontmoet, is niet meer te stuiten(32).

Natuurlijk moet het geheel een menselijk gelaat behouden. De doorsnee Belg of Belgische K.M.O.'er zal zich niet aangetrokken voelen tot mastodontkantoren „à la big five”, die nochtans schitterend werk leveren voor een happy few, maar aan een onbetaalbare prijs voor de meesten. Er is nu éénmaal een markt voor alles.

Of een interprofessionele associatie — zij werd niet toegelaten in de nieuwe notariswet — een goede zaak ware geweest, is niet zo evident. Interdisciplinaire samenwerking moet met voorzichtigheid worden benaderd(33). Het biedt het voordeel dat een totaal service kan geboden worden; er is geen doorverwijzing meer nodig naar andere kantoren. Maar van de andere kant bestaat het gevaar dat in die grote entiteiten de notaris stelselmatig een ondergeschikte rol gaat bekleden(34).

IV. De notariële beroepsorganisatie

9. De nationale Kon. Fed. Belg. Notariaat heeft in het voorbije laatste derde deel van de eeuw schitterend werk geleverd.

Geen juridisch beroep is beter georganiseerd dan de notarissen. Zij hebben het wellicht ook gemakkelijker op dit vlak; zij zijn met zoveel minder dan b.v. de advocaten.

Naar de consument toe, is de service zeer groot. Brochures, informatie langs radio en T.V. (wellicht nog te weinig), website, aanwezigheden op beurzen allerlei. Het gaat om de verzorging van de public relations, wat aanvankelijk te behoedzaam werd aangepakt.

Naar de notarissen toe, de installatie van een eerste lijnshulp: het consultatiecentrum met de notaristelefoon en de schriftelijke beantwoording van vragen, de nachtfax, de aandacht voor de kwaliteitszorg: het management van het kantoor, de tijdsbesteding.

Naar de overheid toe, de vlotte samenwerking met de wetgever bij de totstandkoming van nieuwe wetgeving, wanneer zij daartoe wordt ge-

(32) E. DECKERS, „Van amateurisme naar professionalisme”, *Notarius* 1993, 275.

(33) A. VAN VELTEN, *o.c.*, 56.

(34) *Idem*, 162.

vraagd. Op die manier beïnvloedt het notariaat het komend recht(35). Er zijn daar tal van voorbeelden van(36).

De Nationale beroepsfederatie moet nu éénmaal de voortdurende ontwikkeling en modernisering op de agenda hebben staan. De steeds weerkerende verbetering van het ambt moet een blijvende zorg wezen.

10. Ook internationaal draait de notariële organisatie op volle toeren. De U.I.N.L. (Unie van het Latijns Notariaat) levert prachtig werk, en biedt zulk mooi model van notaris, van notariële akte, van notariële beroepsorganisatie dat meerdere ex-communistische landen, en ook andere, dit export-model hebben overgenomen(37).

De onderscheiden commissies met een algemeen, en voor Europa met een Europees karakter, helpen mede aan het totstandkomen op termijn van één (Europese) notariële wetenschap.

Op termijn zal er een wederzijds hulpnet ontstaan (*Intranet*), via dewelke elke basisnotaris bij het hebben van een internationaal probleem beroep zal kunnen doen op een vreemde collega, bereid om daartoe te helpen, evenwel tegen een bepaalde vergoeding.

Door de overgang van een monoculturele naar een multiculturele samenleving, wordt dit hoe langer hoe meer noodzakelijk.

V. Het notarieel beroep

11. Het notarieel beroep vervrouwelijkt en verjongt. Beiden zijn zeker toe te juichen.

Het eerste blijkt al uit de vele vrouwelijke studenten in de notariële licentie. Meer en meer stromen zij ook door naar het notarieel ambt.

Ook de verjonging is met de nieuwe notariswet eindelijk gelanceerd. Er is de plafonnering in tijd van de beroepsuitoefening. Op 67 jaar moet men in principe opstappen als notaris. De benoeming op jeugdige leeftijd zal meer binnen de mogelijkheden liggen. Eens kandidaat-notaris, opgenomen in de fameuze pool na het vergelijkend examen, kan men immers worden opgenomen door een titularis, om alzo geassocieerd notaris te worden.

(35) Onderwerp van het volgend congres van de U.I.N.L. te Athene (2001).

(36) Wet op de medeïgendom, wet op het huwelijksgoederenrecht en de rechten van de langstlevende echtgenoot, wet op de fusie en splitsingen.

(37) L. WEYTS, „De Unie van het Latijns Notariaat, die grote onbekende, zelfs na 50 jaar”, *T. Not.* 1999, 596 e.v.

De kans om een carrière te maken in het notariaat, is er beduidend groter mee geworden. De kandidaat-notaris „nieuwe stijl” zal een erg begeerd iemand zijn, vooral omdat de wetgever voorlopig nog te gierig is geweest bij het aantal dat elk jaar mag passeren. De notarissen zijn vragende partij naar goede medewerkers.

12. Hopelijk zal de benoeming gedepolitiseerd worden, al zal dit wellicht bij een vrome wens blijven. De huidige Minister van Justitie beloofde dit plechtig in het raam van de nieuwe politieke cultuur. Nooit werden meer goed door de Kamers van notarissen bestudeerde dossiers van kandidaten opzij geschoven, om pure politieke benoemingen te doen. Toch hopen we, na de felle kritiek hierop, dat de Minister tot andere inzichten zal komen.

13. Of het notarieel beroep aan belang heeft gewonnen in de Belgische maatschappij is niet zo eenduidig te zeggen.

Van de éne kant heeft de wetgever zijn vertrouwen getoond in dit ambt en bij belangrijke contracten de tussenkomst van de notaris blijven eisen (mede-eigendom — fusie en splitsing van vennootschappen — de C.V.B.A. — de op komst zijnde stichting — de wijziging huwelijkse voorwaarden).

Maar van de andere kant heeft hij het notariaat uit het oog verloren bij moeilijke overeenkomsten, die best notarieel zouden verleden worden, als daar zijn de E.O.T.-regelingsakte, die toch tot de minnelijke rechtsmacht behoort en de (E.)E.S.V.

Los van de wetgever, trekt het publiek meer naar de notaris voor advies, zelfs in domeinen waar hij minder mee vertrouwd is, althans voor wat betreft de doorsnee burger en het klassieke K.M.O.-bedrijf. De notaris doet nu éénmaal veel meer dan alleen maar akten verlijden.

De grote, welstellende, jongens daarentegen keren het notariaat meer de rug toe, en gaan voor hun *estate planning*, hun fiscale problemen en hun financieringszorgen beroep doen op grote en dure kabinetten, die niet in het notariaat te vinden zijn. Hier moet de notaris duidelijk zijn terreinverlies erkennen ten goede van de gespecialiseerde beroepsgroepen van advocaten, fiscalisten, accountants, enz.

VI. De notariële opleiding en vorming

14. De universitaire opleiding in ons land voor het notariaat is van de beste, dat op deze aarde bestaat(38). Nergens is de studie grondiger. Ons land kent het hoogst aantal studeerjaren om notaris te worden (5 + 1). Bijna nergens wordt het notariaat als zodanig aan de universiteit als *postgraduate* gedoceerd. Beter dan een notarisschool is dit in ieder geval.

Komt daarbij een stage van 3 jaar, gevolgd voor zij die het wensen, door een vergelijkend examen om uiteindelijk kandidaat-notaris te worden en vervolgens geassocieerd notaris.

Kan het allemaal wetenschappelijker?

Daarnaast zijn er de vele post-universitaire studieprogramma's en deze door de Kon. Fed. Belg. Not. georganiseerd weliswaar niet verplicht zoals in Nederland en Duitsland, doch wel algemeen gevolgd door honderden jongeren, vergezeld van hun „patron”.

Misschien zijn vele opleidingen nog te theoretisch en niet genoeg toegespitst op de notariële akte zelf, op het voorafgaand werk door het bestuderen van adequate checklists of workprogramma's, alsook op de nazorg van de akte.

Ook wordt er aan de universiteiten niet genoeg, op puur notarieel vlak, aan wetenschappelijk onderzoek gedaan. De notariële afdeling van de bibliotheek staat er mager bij. Nederland scoort hier beter, mede dankzij de Stichting ter bevordering van de Notariële Wetenschap(39) die in België nog boven de doopvont moet gehouden worden.

15. De juridische notariële tijdschriften doen het ook goed. Het *Revue du Notariat* vierde onlangs haar 125-jarig bestaan(40). Het *Tijdschrift voor Notarissen* is onder de sterke leiding van collega F. Bouckaert leidinggevend voor Vlaanderen. Ook het *Notarieel Fiscaal Maandblad*, met haar nieuwsbrief is niet meer weg te denken uit het notariaat, dit naast de typisch notariële boeken, zoals de *Repertoire Notarial*, het opstellen van Notariële akten van C. De Wulf en H. De Decker, en de Notariële Reeks van F. Bouckaert en mezelf, alsook de zovele interessante verslagboeken van de Kon. Fed. Belg. Not., met een scala van onderwerpen.

(38) Hierover grondig het verslagboek: *Société, Notariat, Université*, Brussel, Bruylant, 1986.

(39) Met haar regelmatig verschijnende verslagboeken „*Ars notariatus*”.

(40) *Mélanges offerts à Roland de Valkeneer* (à l'occasion du 125e anniversaire de la *Revue du notariat belge*), Brussel, Bruylant, 2000.

VII. Besluit

16. *Faut-il brûler les notaires* of *faut-il tuer les notaires*, zoals men een vijftiental jaren terug schreef(41). Toen ik student was, stelde men reeds het voortbestaan van het notarieel beroep in vraag, vooral van pure rode kant (wens om een staatsnotariaat) als van puur blauwe kant (wens om een geheel vrij notariaat, naar Angelsaksisch model)(42).

Het Notariaat is aan veel kritiek van sommige politici en andere vrije beroepers komen bloot te staan. Dikwijls uit onwetendheid wat het ambt allemaal doet. Meestal ook uit een begrijpbare jaloezie (omwille van de monopolie-positie).

Het Notariaat is de tijd van bescherming en beslotenheid voorgoed voorbij. Het kan alleen maar voortbestaan als het zich voortdurend vernieuwt, wat het ook doet.

De frisse wind, die men door het Notariaat heeft laten waaien met de nieuwe notariswet, wordt duidelijk op prijs gesteld, al had men er nog veel meer kunnen van maken.

Wat de toekomst zal brengen, is niet eenvoudig te voorspellen. Daar-toe zou men beroep moeten doen op een futuroloog als Herman Kahn(43).

Zeker is dat binnen het Notariaat zowel nationaal als internationaal, alles wordt gedaan om de *challenge* met het derde millennium en de informaticamaatschappij aan te gaan.

Zeker is ook dat de figuur van de Latijnse notaris, met zijn amfibie karakter, half ambtenaar en half vrij beroeper, het best doet(44). Aan de beide facetten gecombineerd zijn voordelen verbonden. Men mag dit geslaagd patroon zeker niet zomaar laten vallen.

(41) X., „Faut-il tuer les notaires? Pourquoi pas”, 1984, aug. nr.

(42) Idee van Margareth Thatcher: Rencontre law society fédération: the legal Big Bang, *Notarius* 1989, 66 e.v.

(43) Zie tevens A. HEERING, „Gedachten over de toekomst van het Notariaat na een jaar Brussel”, *W.P.N.R.* 1999, nr. 6232, 468 e.v.

(44) A. VAN VELTEN, *o.c.*, 113; L. WEYTS, *De latijnse notaris en zijn toekomstmogelijkheden*, Notariële dagen Verviers, 1994, 71 e.v.